

<https://www.hatafsan.com/post/%D7%9E%D7%99%D7%A7%D7%9C-%D7%91%D7%90%D7%A1%D7%95%D7%9C%D7%A1-%D7%94%D7%97%D7%95%D7%A7-%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%98%D7%91%D7%A2-%D7%95%D7%94%D7%9E%D7%9E%D7%A9%D7%99-%D7%9C%D7%9C%D7%90-%D7%97%D7%95%D7%A7>

## החוק של הטבע והממשי ללא חוק / 20 במרץ 2020

מיקל באסולס

"הממשי ללא חוק – נראה שלא ניתן לחשוב עליו ככזה. זהו רעיון גבולי שקודם כל אומר שהממשי הינו ללא חוק טבעי." (מילר ז'. א.)

"כל מה שאתה גורע מהטבע, הוא תובעו עשרת מונים" (איזידורו דה מונסיאר, המאה ה XI).

מאיטליה מגיעות אלינו תמונות משפחתיות משונות, לאחר כמה ימים של בידוד של האוכלוסייה במהלך המגפה של וירוס הקורונה. בקליארי, הדולפינים מגיעים בנמל עד לסף המזחים. בוונציה התעלות מפסיקות להיות בור השופכין התיירותי השכיח, המים השקופים מראים את הקרקעית ומפנים מקום לברבורים, לדגים ועופות שונים. הטבע מממש כך את החוק שלו בעוד שההווייה המדברת חייבת, מחמת המגפה, לסגת – קצת רק קצת – מצורות ההתענגות שאנו מכנים "ציביליזציה". הטבע הינו מגפתי מטבעו, אם מאפשרים לו את הפליאונזם, בין אם אלה ברבורים בוונציה או וירוסים גלובאליים החוצים מדינות וגבולות. גם בן האנוש הינו מגפתי בכך שהוא מדבר ומאוכלס על ידי חומריות התענגותית שאנו מכנים מסמן<sup>1</sup>. אנו יודעים שנראה תמונות דומות לאלו של קליארי וונציה בעוד מקומות ורגעים. בכל מקרה, חוק הטבע והממשי של ההתענגות נראים צדדים הופכיים של אותו אירוע טראומטי עבור הסובייקט של הזמן שלנו. אך כדאי להבחין ביניהם. אולי בימים אלו יותר מאשר אי פעם בעבר האנושות – בה"א הידיעה – יכולה וחייבת להכיר את עצמה בתור סובייקט אחד מול הפריצה (פלישה) של הממשי, בתור הקולקטיב הזה שז'אק לאקאן הגדיר באופן כל כך אניגמטי כ"סובייקט של האינדיבידואל"<sup>2</sup>. זהו סובייקט אשר מתעמת עם האתגר שיוכל לנצח רק באופן קולקטיבי, באמצעות פעולה מחושבת שהיא בהכרח חישוב קולקטיבי. אנו מקבלים בימים אלו – אחד אחד – את האפקטים הכי ברוטליים של אירוע שהינו, וימשיך להיות, פרדיגמה של הממשי של המאה ה 21. אך באיזה ממשי מדובר? זה רגע טוב ללא ספק כדי לקרוא או לקרוא מחדש את ההתערבות של ז'אק-אלן מילר בהכנה לכנס של הארגון העולמי של הפסיכואנליזה בשנת 2014, שהוקדש דווקא ל"ממשי למאה ה 21"<sup>3</sup>. נוכל ללקט משם כמה פנינים לעבד בימים אלה.

<sup>1</sup> "Je dirai que le signifiant se situe au niveau de la substance jouissante." "Diré que el significante se sitúa al nivel de la substancia gozante." Jacques Lacan, *Le Séminaire XX, Encore*, Ed. du Seuil, Paris, p. 26.

<sup>2</sup> "Lo colectivo no es nada sino el sujeto de lo individual". Jacques Lacan, *Escritos*. Ed. Siglo XXI, México 1966, p. 203, n.7.

<sup>3</sup> Jacques -Alain Miller, "Presentación del tema del IXº Congreso de la AMP", consultable en la [Web de la AMP, Wapol.org](http://Web.de la AMP, Wapol.org)

## הטבע כבר לא הממשי

המכשיר הקטן והקטלני שנושא השם sars-cov2, שמדבק ומתרבה מגוף לגוף תוך יצירת סימפטומים של ה'covid-19', הוא ווירוס. רוב הביולוגים יאמרו שווירוס אינו יצור חי – כפי שהיא הבקטריה – אך הוא זקוק לתא של יצור חי, כדי להתרבות. זו הסיבה שהביולוגים אומרים שמדובר ביצור שאינו חי ואף לא מת, כמו מר ולדמאר<sup>4</sup>. הכול תלוי בשאלה איפה נמקם את הגבול של "הממשי של החיים"<sup>5</sup>, דבר כלל לא פשוט בעצם. מה שאנו כן יודעים בוודאות זה שהווירוס מדבק ומתרבה על פי חוקים מאוד מדויקים. במקרה של covid-19 זהו חוק שאנו מפענחים לאט לאט, יותר מדי לאט. יש, אם כן, ממשי של הזמן, שעכשיו הוא מכריע עבור הטיפול בו. הממשי של ההוייה המדברת – אנו חוזרים על כך באופן תדיר כאשר עוקבים אחר משנתו האחרונה של לאקאן – הינו ממשי ללא חוק. אך הווירוס 'sars-cov2' לא. הוא עוקב אחר חוק חסר פשרות, הוא מציית לחוק של הטבע, שצריך לדעת לפענחו כדי להיות מסוגלים להתעמת עמו. הבעיה היא שלא מכירים עדיין מספיק את החוק הזה, ויותר מכך, טרם מכירים כיצד לנתק את אופן ההדבקות שלו בכדי ליצור חומרים אנטי-וויראליים וחיסון שיהיו יעילים. יש צורך במישהו כמו אלן טורינג, שפיענח את הצופן של המכשיר הנורא המכונה "אניגמה" ששימש את הרייך השלישי להדבקות (מסירה) של המסרים הסודיים במלחמת העולם השנייה. מעריכים שהפעולה המוצלחת של טורינג קירבה את סוף המלחמה בין שנתיים לארבע שנים והצילה אלפי חיים של אנשים. ביחס לוורוס הקורונה, אנו נמצאים בזמן שמניחים שהוא יותר מדי איטי עדיין להשגת החומרים האנטי-וויראליים והחיסונים עד שיאומתו ויהיו כדאיים לשימוש.

אך לא, מול ה'sars-cov2' איננו עומדים לנוכח הממשי ללא חוק אלא מול תופעה של הטבע הנאמן לחוקיות של עצמו, שהמדע מפענח מאז גלילאו תחת העיקרון לפיו: "הטבע כתוב בשפה מתמטית". זה נכון שבעת העתיקה הטבע והממשי היו שרויים בסמיכות, חפפו באיזשהו אופן, היו עשויים מאותו חומר. אך אחד מהאפקטים של המדע המודרני היה דווקא להפריד בין הטבע לבין הממשי. כפי שהצביע ז'אק-אלן מילר: "פעם הממשי היה קרוי טבע. הטבע היה השם של הממשי כאשר לא היה אי סדר בממשי. כשהטבע היה השם של הממשי, היה אפשר לומר, כפי שעשה לאקאן, שהממשי תמיד חוזר לאותו מקום. רק בתקופה שבה הממשי היה מתחפש לטבע, הממשי היה ניכר, והיה הצורה הנשגבה של המושג עצמו של סדר. ניתן לומר שבתקופה הזאת היה לממשי בתור טבע את הפונקציה של האחר של האחר, כלומר הוא היה הערבות עצמה של הסדר הסמלי<sup>6</sup>."

יש אופנים שונים להציע את עצמנו היום לפונקציה הבלתי אפשרית של אחר של אחר כדי להיות הערבים למובן כשהממשי פורץ באופן טראומתי: המדעניות היא אחת, הדת היא אחרת. הפסיכולוג ההתנהגותי מיינץ לנו: "אל תגידו כאוס!", "אל תגידו פאניקה!", "אל תחשבו על זה!". אבל זה כמו לומר לנו: "אל תחשוב על פיל לבן!", כשלמעשה זאת היא הדרך הטובה ביותר להמשיך לחשוב עליו ולהיות במועקה מול פיל לבן מבלי שנצליח לפענח שמשוהו בהווייה של השפה הינו פיל לבן.

## הממשי הוא חסר מובן

פנינה אחרת: "חסר מובן הוא מאפיין של הממשי בכך שרק כשמגיעים אל מחוץ למובן ניתן לחשוב על הפיקציות המיוצרות על ידי ה'לרצנות-לומר'. הממשי הינו מנושל ממובן; זה שווה ערך לכך שממשי לא עונה לשום 'לרצנות-לומר'. המובן חומק ממנו. יש הענקות מובן באמצעות מעשה הרכבה פנטזמטית. להבדיל מהממשי, החולי covid-19 הינו היום כמו בועה ענקית של מובן - מובן דתי כמו כל מובן אחר - על סף התפוצצות. "קורונה וירוס" הוא האדון של המובן של העכשוויות שלנו, זהו מסמן האדון פר-אקסלנס,

<sup>4</sup> סיפור קצר של אדגר אלן פו "העובדות במקרהו של מר ולדמאר", בו נערך מחקר היפנוטי על הפאזה שבין החיים והמוות.

<sup>5</sup> Mais où est donc Zadig?

<sup>6</sup> Jacques-Alain Miller, Ibidem.

עד כדי כך שאפילו הכנסייה נתנה הוראה לרוקן את כל האגנים ממים קדושים. ולא חסרות לה סיבות, כמובן. שם, למעשה, פורחות כל הפנטזמות - אינדיווידואליות וקולקטיביות - כדי להפכו לכוח שטני, לאלוהים הרע פר-אקסלנס של ציביליזציה שהגזימה בהתענגות שלה. לתת קצת מובן מקל במשך זמן מה. אך האפקט של הקפצה (כמו כדור שממשיך לקפץ לבד) נוהג להיות הרבה יותר גרוע מהחסר ההתחלתי של מובן. המובן, שהינו תמיד דתי, הוא הווירוס, היפוכו של הממשי שאין בו דבר ושיותר מכול, הוא זה שלא מפסיק לא-להיכתב, ללא מובן כלשהו.

### התנסות של הממשי

מול הטבע חסר הסדר, מול הממשי שכבר לא חוזר לאותו מקום, הסובייקט במועקה. המדעניות מבטיחה לנצח את המועקה באמצעות הידע, ידע שהיה צריך להיות רשום בממשי מלכתחילה, אך לשווא. הדת מבטיחה לנצח אותו עם המובן. לשווא גם כן.

על איזה ממשי מדובר בפסיכואנליזה? הממשי שהיה תמיד? לא, הממשי כבר לא מה שהיה, זה אחד מהדברים שלמדנו בכנס של ה AMP שהתקיים בשנת 2014. מדובר בממשי של המאה ה-21, זהו ממשי מופרד מהטבע שהיה מוסדר על ידי חוק, אלוהי או לא, מדעי או לא, אך שכבר הינו טבע אבוד ללא פתרון (לחלוטין אבוד). וזה אכן כך, זה נכון, זה ממשי ללא חוק, ללא חוק שמאפשר לחזות, לפחות את פריצתו. לכן, ההתנסות של ימים אלה מציעה לנו עדות חסרת תקדים, ברמה פלאנטרית, אודות ההתנסות של הממשי בקולקטיב, בתור סובייקט של האינדיווידואל במשלבים שונים של הממשי:

- הממשי של הזמן. זהו זמן בלתי מורגש, בלתי ניתן לסימבוליזציה, בלתי ניתן לייצוג כרונולוגי אך כזה שמסמן את הזמן של החולי שנגרם על ידי קורונה וירוס. אחד מהמאפיינים שעושה אותו יותר קשה לטיפול: העובדה שהוא יכול להדביק בשקט, בהעדר כל סימפטום רפואי שניתן לראות. זה אכן ממשי במובן הלאקאניאני, ממשי שמכניס בהכרח זמן לוגי אצל הסובייקט של הקולקטיב: משהו שלא מפסיק שלא להיכתב.... עד שנכתב. הבעיה כבר איננה אם באיזשהו יום עלולים להדבק – יודעים שישג לפחות 70% מהאוכלוסיה - אלא מתי זה יהיה ומתי יפסיק לא לתת סימנים סימפטומטיים בגוף.
- הממשי של המרחב בהתנסות של הבידוד. המרחב המטרי, עכשיו משצומצם בהכרח, נסוג בימים אלו למרחב קרוב יותר למרחב הלא מטרי. לא ייאמן מה ניתן לעשות במטר מרובע שזה בנוסף גם מטר מעוקב.
- הממשי של הזמן הקולקטיבי כדי למזער את האפקטים של ההרחבה הבלתי נמנעת של הווירוס. למעשה, הפאניקה לא נגרמת היום בגלל הקורונה וירוס עצמו אלא בגלל קריסה הבלתי נמנעת כמעט של מערכת הבריאות שמכניסה את ההכרח של זמן לוגי - בבקשה אל תחלו כולכם בבת אחת. גם זה הוא הממשי של הזמן, טראומתי עבור כל אחד.
- הממשי שיש לנו גוף, תמיד באופן קצת היפוכונדרי.
- ומעל הכול, הממשי של הבדידות של ההווה המדברת, בין אם היא נמצאת עם הזולת ובין אם לא.
- הממשי שבו אנו מתנסים איננו, אם כך, ההתנסות של המחלה עצמה אלא ההתנסות של הזמן הזה הסובייקטיבי שהוא גם זמן קולקטיבי, משפחתי באופן מוזר, אשר מתרחש מבלי שניתן לייצג אותו, בלי שניתן לשיים אותו ומבלי שניתן לערוך עליו חישוב. זהו ממשי שהפסיכואנליזה מתעניינת בו ומטפלת בו. הממד של הסימפטום בהתנסות הזאת מתרחש מבלי שיהיה בהכרח מאוכלס על ידי הקורונה וירוס עצמו אלא רק על ידי השיח שמנסה לתת מובן לפריצתו במציאות בתור אפקט של חוק הטבע הטהור.

- חוק הטבע יכול להיות צפוי – זאת העבודה של המדע. את הממשי ללא חוק לא ניתן לחזות - זו העבודה של הפסיכואנליזה. מול ההבדל זה יהיה מצוין לאמץ את העיקרון של הסטואים כדי לעבור את ההתנסות הקולקטיבית של הממשי באופן פחות טראומטי ככל שניתן: שלווה מול מה שניתן לחזות, אומץ מול מה שלא ניתן לחזות וחוכמה כדי להבדיל אחד מהשני.

תרגום: מרסלה ברוסקי

עריכה: אילנה רבין, עמרי ביכובסקי